

ЦИТОКИНЫ – НОВАЯ СИСТЕМА РЕГУЛЯЦИИ ЗАЩИТНЫХ РЕАКЦИЙ ОРГАНИЗМА, ИХ РОЛЬ В ФОРМИРОВАНИИ ВОСПАЛЕНИЯ

Л. Д. Тодорико, К. В. Рыхлицкая

Резюме. Цитокины могут быть выделены в отдельную систему регуляции основных функций организма, роль которой состоит в поддержании гомеостаза при попадании в организм чужеродных агентов и нарушении целостности тканей.

Ключевые слова: иммунное воспаление, цитокины, интерлейкины, регуляция.

CYTOKINS – A NEW SYSTEM OF THE REGULATION OF DEFENSE BODY REACTIONS, ITS ROLE IN INFLAMMATION FORMATION

L. D. Todoriko, K. V. Rykhlytska

Abstract. Cytokins may mark into a new independent system of regulating the basic functions of the organism. Its role is to support homeostasis in case of penetrating into organism heterogenic agents and lesions of the tissue integrity.

Key words: immune inflammation, cytokins, interleikins, regulation.

Bukovinian State Medical Academy (Chernivtsi)

Clin. and experim. pathol. - 2004. - Vol.3, №1. - P.89-95.

Надійшла до редакції 02.01.2004

УДК 616.12-008.331.1-085:322

Л. О. Волошина

Буковинська державна медична академія,
м. Чернівці

**НОВІ ПОГЛЯДИ НА НАЙВАЖЛИВІШІ
ЛІКАРСЬКІ РОСЛИНИ ТА ПРЕПАРАТИ
З НИХ В ЛІКУВАННІ АРТЕРІАЛЬНОЇ
ГІПЕРТЕНЗІЇ**

Ключові слова: артеріальна гіпертензія, рослинні гіпотензивні засоби, лікування.

Резюме. В роботі з позицій екологічного неблагополуччя довкілля та поліморбідності при артеріальній гіпертензії (АГ) дається порівняльний аналіз ключових літературних джерел в Україні і Німеччині та патогенетичне обґрунтування застосування гіпотензивних рослинних засобів. Вбачається перспективними клініко-експериментальні дослідження цього спрямування в Україні.

Вступ

Загально визнано, що артеріальна гіпертензія (АГ) є однією з найважливіших проблем сучасної кардіології, що наносить суспільству різних країн великі втрати здоров'я популяції та економічні збитки [1, 10].

Враховуючи, що лікування гіпертонічної хвороби є тривалим та практично постійним, важливими вимогами до препаратів, що застосовуються для лікування є їх безпечність за достатньо високого рівня ефективності [1, 10, 11]. Тому важливо, щоб засоби, які призначаються, чинили комплексну дію і максимально впливали на основні патогенетичні ланки АГ, в т.ч. часті супутні захворювання [4, 5-8, 11].

Відомо, що численні вікові та супутні хвороби, які спостерігаються у хворих на АГ, обтяжують перебіг АГ та часто обмежують використання різних гіпотензивних засобів [2, 4, 8, 11]. Сучасні тенденції здоров'я популяції характеризуються поліморбідністю, зумовленою зрос-

танням темпів життя, частоти та тривалості стресових впливів, прогресуючим погіршенням стану довкілля [2, 9]. Це суттєво ускладнює патогенетичне обґрунтування терапевтичних комплексів, в т.ч. лікування АГ. Тому, у світовій медицині і фармації поряд із створенням сучасних, на жаль, дорогі вартісних ефективних гіпотензивних засобів все ширше використовуються гіпотензивні рослинного походження [11, 13, 14, 15].

Слід зазначити, що ефективність і безпечність застосування гіпотензивних засобів рослинного походження визначаються багатьма факторами. Зокрема, якістю рослинної сировини, яка у свою чергу залежить від місця і методу вирощування лікарської рослини (дикий чи культивування), умов вирощування (клімат, якість ґрунту, вологість), часу збирання рослинної сировини, способу висушування чи зберігання рослин [8, 11]. Однак в Україні, одній з найбагатших на лікарські рослини держав Європи, цьому на пряму не надано належної уваги.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Здійснити аналіз дій гіпотензивних засобів рослинного походження в аспекті їх застосування у хворих на АГ за наявності набутих вікових та інших супутніх захворювань.

МАТЕРІАЛ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Проведено аналіз особливості дії гіпотензивних рослинних засобів з найважливіших літературних джерел України та Німеччини, як однієї з найбільш розвинутих країн Європи та близької за клімато-географічних умов і флорою до України. Виявлено, що в полі зору фармацевтів та практичної діяльності лікарів знаходяться наступні лікарські рослини: барвінок малий, раувольфія, омела біла, арніка гірська, горобина чорнопліда, шоломник байкальський, сухоцвіт багновий, рута садова, меліса лікарська, глід криваво-червоний, дягель лікарський. Їх порівняльні характеристики за силою дії на систолічний, діастолічний тиск та антигіпоксичним ефектом мають свої особливості (табл.).

Лікарські засоби із зазначених рослин (відвари, настоянки, драже) завдяки своїм численним чинникам антиоксидантного, спазмолітичного, секретогонного, седативного та іншого спрямувань володіють різноплановою сприятливою дією на організм. Короткі їх характеристики та спектр застосування наведені нижче.

Арніка гірська – в народній медицині застосовують як кровоспинне, жовчогінне, протисклеротичне, гіпотензивне, бактеріостатичне зілля. Цю рослину рекомендують хворим на гепатит, холецистит, холангіт, в реабілітаційному періоді геморагічних інсультів. Вона здатна

усувати запори, зумовлені атонією товстої кишки, посилювати скорочення матки, розширяти мозкові судини, тонізувати центральну нервову систему, а у великих дозах діяти заспокійливо. За різнопланову і ефективну дію в медичній літературі отримала гучний епітет “*Papacea lapsorum*” [6, 7].

Барвінок малий – його галенові препарати виявляють гіпотензивну, в'яжучу, протимікробну, протизапальну та кровоспинну дії. Вони розширюють венозні судини серця та судини головного мозку, розслаблюють мускулатуру тонкого кишечника, стимулюють скорочення матки, володіють протипухлинною активністю. З цієї трави виготовляють препарати вінкапан і девікан, які застосовують при гіпертонії, спазмах судин головного мозку, неврогенній тахікардії, вегетативних невроззах.

Меліса лікарська – виявляє ефективну седативну дію, особливо у людей похилого віку, діє протиспастично, збуджує виділення травних соків, має протизапальну, бактеріостатичну, протівірусну, цитостатичну властивості. Рослина використовується при судинно-вегетативній дистонії, безсонні, порушеннях ритму серця, змінах тиску крові під впливом емоційних збудників, вегетативному неврозі, тонізує діє на серце, мозок, органи травлення.

М'ята перцева – ця рослина завдяки комплексу біологічно активних речовин, особливо ментолу, володіє антисептичною, анестезуючою, подразнюючою діями. При прийомі всередину підсилює секрецію травних залоз, збуджує апетит, прискорює евакуацію шлункового та кишкового вмісту, покращує травлення, посилює

Таблиця

Порівняльна ефективність лікарських рослин, які застосовуються при артеріальній гіпертензії

Рослина, лікарська сировина, витяжка	Ефективність, бали			
	Зниження систолічного тиску	Зниження діастолічного тиску	Антигіпоксичний ефект	Седативний ефект
Раувольфія	+++	++	+	+
Арніка	++	+++	++	+
Астрагал	++	+++	++	+
Барвінок	+	++	-	++
Омела	+++	+	+	+
Грицики	++	-	+	+
Чистець	+++	+	+++	++
рутка	+	+	++	+
Горобина	++	+	+	++
Глід	+	+	+	++
Дев'ясил	+	±	+++	+
Багно	+	±	++	+
циміцифуга	+	+	+	+++
Шоломник	+++	+	++	+

Примітка. (-) – не впливає, (+) – слабкий ефект, (++) – помірний ефект, (+++) – сильний ефект

жовчотворну функцію печінки, виявляє седативну і слабку гіпотензивну дію.

Оман високий (дев'ясил) – розріджує мокротиння, полегшує відхаркування, збуджує апетит, поліпшує травлення, зменшує секреторну активність кишечника, регулює його моторику, стимулює утворення жовчі, призначається при гіпертонії, цукровому діабеті, ревматизмі, бронхіальній астмі, жовтяниці, водяниці тощо.

Очиток їдкий – має гіпотензивну, загальнозміцнюючу, протималарійну, сечогінну, проносну дію, посилює моторику кишечника, використовується при недокрив'ї, атеросклерозі, гіпертонічній хворобі, жовтяниці.

Рути садова – її багатий хімічний склад здатний знімати спазми гладенької мускулатури травного тракту, жовчних і сечовивідних шляхів та периферичних кровоносних судин і, як наслідок, знижується артеріальний тиск, уповільнюються серцеві скорочення, підвищується діурез, поліпшується відток жовчі. Важливе терапевтичне значення має здатність рути ущільнювати стінки кровоносних судин, виявляти проти-пухлинну активність.

Собача кропива звичайна – широко застосовується у медицині як спазмолітична, седативна, гіпотензивна рослина, яка уповільнює серцевий ритм, виявляє слабку діуретичну дію, використовується для регуляції менструального циклу, серцево-судинних неврозів, неврастенії.

Сухоцвіт багновий – експериментально доведено, що складові рослини розширюють периферичні судини, знижують артеріальний тиск, уповільнюють ритм серця, посилюють перистальтику кишечника, прискорюють зсідання крові, мають протизапальні, в'язучі, антибактеріальні, спазмолітичні і заспокійливі властивості.

Згідно наведених характеристик лікарських рослин важливе обґрунтування диференційованого їх призначення у хворих на АГ з супутніми ураженнями інших органів і систем. Зокрема, препарати барвінку доцільно призначати при поєднанні АГ з атеросклеротичним ураженням судин головного мозку, кишечника, у пацієнтів з передраковими станами та тих, що проживають в зонах екологічного неблагополуччя. Йому лише дещо поступаються у цьому плані засоби з омели білої, рути садової. Остання препаратом з барвінку особливо корисна при супутніх ураженнях гепатобіліарної системи (входить до складу гепабене). За наявності супутніх запальних процесів в організмі (органи дихання, травлення, нирки), капіляропатій доцільніше включати в лікувальний комплекс засоби із

сухоцвіту багнового, дев'ясила високого, арніки гірської. Останні дві рослини особливо корисні для пацієнтів літнього і старечого віку. Ліки з циміцифуги, глоду та горобини, грициків, чистецю болотного цінні та широко застосовуються при дисгормональних симптоматичних гіпертензіях із значними вегетативними порушеннями, в т.ч. серцевого ритму (клімактеричні, після резекцій яєчників, НЦД). Частим явищем у хворих на АГ є різні прояви сечокислого діатезу, які сприяють торпідності перебігу АГ через ренальні механізми реалізації гіпертензії. Тому в лікувальні збори таким хворим з лікарськими рослинами з чіткою гіпотензивною дією включають листя берези, рододендрону, хвощ польовий, дягель лікарський (рослини неспротропної дії).

Наведемо декілька прикладів комбінованих гіпотензивних препаратів з ринку України. До найбільш важливих можна віднести: раунатин, резерпін, в різних комбінаціях, хомвіотензин, кардіофіт. З них лише два останні мають широку різнопланову дію на інші органи і системи та найбільш відповідають реаліям нашого часу.

Значно більше, в т.ч. комбінованих гіпотензивних ліків випускається фарміндустрією ФРН: плаптакард (арніка, глід, омела), раувольфвіскотршуп (раувольфія, омела, глід, хвощ, часник), раувольфзан-Н (раувольфія, арніка, омела, глід, сангвінарія), хомвіотензин, корадол (раувольфія, беладонна, омела, глід, чистотіл, белена, амбра) тощо.

Тобто, з врахуванням глобальних тенденцій взаємодії людини, суспільства з природою не на користь обох сторін, ймовірно, що в терапевтичні комплекси при АГ необхідно буде включати комбіновані ліки рослинного походження, які міститимуть поряд з гіпотензивними і інші рослинні чинники впливу на супутні захворювання, що є додатковими ланками патогенетичного ланцюга АГ на різних її стадіях, в різні вікові періоди пацієнта, з урахуванням особливостей поліморбідного фону.

Висновок

Гіпотензивні засоби рослинного походження є цінними в терапевтичній тактиці при АГ: на початкових її стадіях вони можуть виступати як основні ліки; на більш пізніх – як допоміжні засоби оптимізації лікування в контексті різноплановості дії на другорядні патогенетичні ланки АГ та супутні патологічні процеси, що обтяжують перебіг хвороби чи обмежують застосування ключових гіпотензивних ліків.

Перспективою подальших досліджень вбачаємо поглиблене вивчення досвіду медицини й

фармації розвинутих країн світу, спроби застосування рослин карпатського регіону в різних комбінаціях задля створення вітчизняних лікарських гіпотензивних засобів рослинного походження подібного спрямування.

Література. 1.Амосова Е.Н. Клиническая кардиология. – К.: “Здоров’я”, 2002. – Т.2 – С.868-877. 2.Волошина О.І., Пішак В.П. Оздоровчі ресурси Буковини. – Чернівці: Прут, 1999 – 240с. 3.Компендиум. Лекарственные препараты. 2001/2002. К.: Морион, 2002 – 944с. Гипотензивные препараты (Р.15). 4.Лесиовская Е.Е. Фитотерапия сердечно-сосудистых заболеваний. / Гомеопатия и фитотерапия в лечении сердечно-сосудистых болезней/цол. Ред. Г.Л.Киселёвой, А.А.Карпеева/. – М.:Мосгорпечать, 1997. – С.96-118. 5.Лесиовская Е.Е., Пастушенко Л.В. Фармакотерапия с основами фитотерапии. – М.: ГЭОТАР – мед., 2003. – 591с. 6.Лікарські рослини: енциклопедичний довідник (за ред.Г.М.Іродзинського) – К.: УРС, 1991 – 542с. 7.Практическая фитотерапия. / Т.А.Виноградова, Б.Н.Гажев, В.М.Виноградов, В.К.Мартынов/ - М.:Олма-Пресс., 1998 – 640с. 8.Нустырский И.И., Прохоров В.И. Универсальная энциклопедия лекарственных растений. – М.: Магаон, 2000. – 654с. 9.Сердюк А.М. Чернобыль и здоровье населения Украины /Довкілля та здоров’я. – 1998 - №2 (5) – С.30-35. 10.Соколов С.Я. Фитотерапия и фармакология. – М.:МИА, 2000. – 480с. 11.Чекман І.С. Клінічна фітотерапія. – К, 2003. – 510с. 12.Norman Grainger Bisset (Ed.) Herbal Drugs and Phytopharmaceuticals. A handbook for Practice and Scientific Basis – London, 2001-960p. 13.Rote Liste. - Frankfurt, Ed.Cantor Verlag, 2000. – Hgv.17 – Antihypertonica. 14.Schulz V., Hansel R. Rationale Phytotherapie. IV Auflage. – Berlin, Springer – Verlag, 1999 – 380 S. 15.Weiss R.F., Fintelmann V., Lehrbuch der Phytotherapie. IX Auflage. Stuttgart, Hippokrates Verlag GmbH, 1999 – 485 S.

НОВЫЕ ВЗГЛЯДЫ НА НАИБОЛЕЕ ВАЖНЫЕ ЛЕКАРСТВЕННЫЕ РАСТЕНИЯ И РАСТИТЕЛЬНЫЕ ПРЕПАРАТЫ В ЛЕЧЕНИИ АРТЕРИАЛЬНОЙ ГИПЕРТЕНЗИИ

Л. А. Волошина

Резюме. В работе с позиций экологического неблагополучия внешней среды и полиморбидности при артериальной гипертензии (АГ) даётся сравнительный анализ ключевых литературных источников в Украине и Германии, а также патогенетическое обоснование применения гипотензивных растительных средств. Предвидятся перспективными клинико-экспериментальные исследования этого направления в Украине.

Ключевые слова: артериальная гипертензия, растительные гипотензивные средства, лечение.

MODERN VIEWS AT THE MOST IMPORTANT MEDICINAL PLANTS AND MEDICATIONS FROM THEM IN THE TREATMENT OF ARTERIAL HYPERTENSION

L. O. Voloshina

Abstract. The paper deals with a comparative analysis of key literary sources in Ukraine and Germany and a pathogenetic substantiation of using hypotensive herbal remedies for arterial hypertension (AH) from the point of view of ecologically unfavourable environmental conditions. Clinico-experimental trials of this trend in Ukraine are considered to be promising.

Key words: arterial hypertension, hypotensive remedies, treatment

Bukovinian State Medical Academy (Chernivtsi)

Clin. and experim. pathol. – 2004. – Vol.3, №1. – P.95–98.

Надійшла до редакції 02.01.2004